

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію роботу **Четверика Віктора Костянтиновича**
на тему: **«Виразний потенціал ступенів порівняння в мові російської поезії XX-XXI століть»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Дисертантом В. К. Четвериком розглянуті питання, що стосуються проблем граматичної будови мови в сучасному російському мовознавстві, зокрема досліджено граматичний статус прикметника та ступенів порівняння в російській мові. Новим є те, що положення академічних граматик здобувач доповнює і поглиблює теорією лінгвопоетики.

Попри наявність великої кількості робіт з лінгвопоетики (починаючи з праць О. О. Потебні і до сучасних розвідок Л. А. Лисиченко, О. О. Скоробогатової, Н. В. Слухай, І. І. Степанченка, Н. Г. Озерової, Л. І. Шевченко), у вітчизняній науковій літературі ще недостатньо висвітленими залишаються питання, які привернули увагу В. К. Четверика. Зазначмо, що фрагментарно вивченими в лінгвопоетиці та лінгвостилістиці залишаються функції компаративних і суперлативних одиниць у структурі поетичних текстів. Аналіз рецензованої роботи свідчить про її **актуальність**, що визначається своєчасністю її проблематики, необхідністю систематизації існуючих теоретичних засад та практичних розробок у дослідженні морфологічних одиниць з огляду на їх маркування / немаркування в російськомовній поезії XX – XXI століть. Насущними питаннями сучасної лінгвопоетики визначаються проблеми недостатнього опису морфологічних

одиниць з огляду на їх функції у формуванні віршованого тексту, використання форм і значень ступенів порівняння в поезії, специфіку їх вживання в ідіостилі певних авторів. Обговорювана дисертаційна робота Віктора Костянтиновича Четверика виконана в руслі такого сучасного напрямку мовознавства як антропоцентризм, що також підкреслює актуальність обраної теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Рецензоване дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукової тематики кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Закономірності функціонування слов'янських мов: динамічний, прагматичний і методичний аспекти» (державний реєстраційний номер 0117U000812 від 24 березня 2017 року). Тема кандидатської дисертації затверджена на засіданні вченої ради ХНПУ імені Г.С. Сковороди (протокол № 10 від 16 грудня 2016 року).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Поставлена в дисертації мета і сформульовані завдання, специфіка об'єкта й матеріалу дослідження, різноплановий характер проблеми спонукали автора до використання комплексу методів аналізу мовних фактів, які разом зі значним обсягом емпіричного матеріалу й опрацьованою достатньою кількістю використаних джерел забезпечили високий ступінь обґрунтованості та достовірності викладених наукових положень та висновків. Ступінь обґрунтованості та достовірності висновків цієї дослідницької праці визначається також логічною структурою викладення. Кожен з трьох розділів завершується аргументованими підсумками з розглянутих питань, а загальні

результати дослідження переконливо відбито у висновку до всієї роботи. Список використаної наукової літератури оформлено у відповідності до сучасних вимог та складає 252 позиції, з яких – 8 іноземними мовами. Загальний обсяг дисертації – 265 сторінок, обсяг основного тексту роботи – 240 сторінок.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше комплексно досліджено функціонування компаративних і суперлативних форм і значень прикметників у російськомовній поезії ХХ–ХХІ століть, визначено їх експресивний потенціал у формуванні поетичного тексту, а також представлено аналіз особливостей морфологічних одиниць у виконанні структуро-, ритмо-, сюжето- і смисло- творчих функцій у поетичних текстах різних авторів. Робота актуалізує один із напрямків сучасних лінгвопоетичних студій – вивчення граматичного потенціалу певних частин мови (прикметників та прислівників), що виступають у віршованому тексті маркерами образності та стилістичної експресивності.

Наукове й практичне значення одержаних результатів. Теоретичне значення дисертації В. К. Четверика визначає те, що робота поглиблює відомі та формує нові наукові знання про компаративні та суперлативні форми і значення прикметників та прислівників сучасної російської мови, розширює уявлення про їх функціонування в поетичному тексті з урахуванням їх семантичних, експресивно-стилістичних та ідіостильових особливостей. Наукові результати дослідження можуть бути використані у викладанні навчальних дисциплін мовознавчого змісту: сучасна російська літературна мова, стилістика сучасної російської мови, лінгвістичний аналіз тексту,

а також під час керівництва кваліфікаційними науковими роботами магістрів та аспірантів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати рецензованого дослідження пройшли апробацію на дванадцяти міжнародних і двох всеукраїнських наукових конференціях та двох всеукраїнських наукових читаннях. Про повноту викладу основних результатів дослідження свідчить також зміст чотирнадцяти одноосібних публікацій здобувача. Чотири статті опубліковано у наукових фахових виданнях України, три – у зарубіжних виданнях, а також п'ять публікацій у збірниках тез наукових конференцій. Сформульовані в дисертації теоретичні висновки активно доповідалися та обговорювалися на засіданнях кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені Михайла Гетманця та аспірантських семінарах.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Аналіз змісту наукового дослідження В.К. Четверика вказує на дотримання автором вимог академічної доброчесності, на наведені цитати з наукової літератури є відповідні посилання, а також надано достовірну інформацію про емпіричний матеріал (39 джерел ілюстративного матеріалу). Дисертація здобувача містить лише результати власних досліджень.

Оцінка мови та стилю дисертації. Текст дисертації *«Виразний потенціал ступенів порівняння в мові російської поезії XX-XXI століть»* загалом відповідає наукового стилю сучасної української літературної мови, однак не завжди В. К. Четверик дотримується останніх правил українського правопису, у дослідженні трапляються стилістичні некоректності та технічні огріхи.

Окремі побажання та зауваження до змісту дисертації. Переходячи до дискусійної частини рецензії, хочу висловити кілька міркувань та зауважень, що виникли під час прочитання дисертації.

1. Цілком логічним видається нам визначення мети і завдань роботи, які й означили структуру та хід дослідження. Але для дослідження такого наукового рівня сім завдань не є доречним, враховуючи те, що про вивчення поезики ідіостилів О. Е. Мандельштама, Б. Ш. Окуджави та Ю. Д. Левітанського в меті не йдеться, а друге та третє завдання можна б було об'єднати, указав, що розглядаються основні моделі за структурою та характеризуються їх особливості з огляду на теорію маркованості.

2. Друге зауваження має термінологічний характер. Відзначмо, що здобувач демонструє у праці свою лінгвістичну ерудицію, тож аналіз фахової термінології загалом є обґрунтованим і лінгвістично коректним. Проте вважаємо коректніше вживати терміни лексико-семантичний та морфемно-морфологічний мовні рівні, оскільки йдеться і про семантику аналізованих форм прикметників і прислівників та структуру слів, зокрема префікси, корені та суфікси.

3. Серед зауважень суто методологічного плану варто висловити наступне. У теоретичній частині треба було б наголосити на перехідних процесах відносних прикметників у розряд якісних, тому що саме завдяки цьому процесу утворюються нові прикметники, що відтворюють потенційні можливості граматичної будови мови взагалі, та класу прикметників зокрема.

4. Зауважмо, що дисертаційна робота вирізняється науковою свіжістю, новим поглядом на граматичні явища та свідчить про кропітку працю дисертанта. Текст дослідження викладено логічно, аналіз мовного матеріалу глибокий та ретельний. Але є недоречно, на нашу думку, виокремлені дрібні частини роботи (1 сторінка окремих параграфів), які можна б було об'єднати між собою.

Висновок. Висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки результатів дисертаційного дослідження. Робота вирізняється ретельністю аналізу матеріалу, а також дотриманням принципів академічної доброчесності. Автор продемонстрував різнобічне бачення об'єкта дослідження, а також належний рівень володіння різними методами аналізу мовного матеріалу, поняттєвим термінологічним апаратом. Мета досягнута, завдання вирішені. Висновки дисертації є переконливими і обґрунтованими. Отже, за актуальністю, ступенем новизни, науковою і практичною цінністю результатів дисертація *«Виразний потенціал ступенів порівняння в мові російської поезії ХХ-ХХІ століть»* є завершеним самостійним дослідженням, відповідає спеціальності 035 Філологія, галузі знань 03 Гуманітарні науки та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 № 167 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року), а її автор – Четверик Віктор Костянтинівич – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент:

доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри зарубіжної літератури
та слов'янських мов імені Михайла Гетманця
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

Радчук

Ольга РАДЧУК

